

Summblatt

*M-s. 201
3.*

295.

DE

ΠΑΛΑΙΓΕΝΕΣΙΑ,

PHILOSOPHYMENA ET THEOLOGVMENA

SACRIS ANNIVERSARIIS

REDITVS AD VITAM DOMINICI

A · I · S · MDCCLXII

IN

ACADEMIA IVLIA CAROLINA

P · P

HELMSTADII

FORMIS LITTERARVM SCHNORRIAE VIDVAE

ACAD' TYPOGR

DE

H A A I T E N E T I A

THIODEUTSCHEN RECHTSLEHRE

30000 ANNIVERSAE

RECHTS AD IUSTITIA DOMINI

A. P. 8. MDCCCLII

ACADEMIA IVLIA CAESARIA

HEIMSTADT

BOHEMISCHER UNIVERSITÄTS-DRUCK

ALBA TIBURINA

ACADEMIAE IVLIAE CAROLINAE

PRORECTOR ET SENATUS

CIVIBVS DILECTISSIMIS

S · D · P

IESVM, mortuorumque resurrectionem Atheniensibus nuntians diuus PAVLLVS, cum quotidie in foro, ut quisque occurreret, disputaret, ac cum Epicureis, Stoicisque philosophis congregaretur: non novam solum loqui doctrinam credebatur, sed, *σπερμολόγος*, garrulus, et *nugator* ab illis dictus, deridebatur, ipsiusque sermo, audita mortuorum resurrectione, *λησώνης λόγος*, *nugatoria oratio* habebatur. Neque in his acquiescebant conuictis, sed, maxima incensi ira, cum senatus et forum areopagiticum de rebus, quae ad religionem spectant, statueret, ad quod sacrorum mysteriorum contemptus, novorum deorum consecratio, novaeque diuini cultus caerimoniae, praeter multas alias maximi momenti res, referebantur, PAVLLVM prehensum in martium collem duxerunt, ut novae suae doctrinae rationem redderet. Sic eum enim adloquebantur: *possimusne scire, quae sit noua ista, quam tu loqueris, doctrina.* In grauissimo hoc iudicio,

iudicio, quod ARISTIDE teste, τῶν ἐν τοῖς ἑλλήσι δικασθῆ-
 ετων τιμιώτατον ἐστὶ καὶ ἀγνώτατον, totius Graeciae honoratissimum sanctissimumque est tribunal, de mortuorum resurrectione locurus diuus apostolus, statim illa audita, ab aliis ludibrio habitus, ab aliis aliud in tempus dimissus est. 1
 Quod si Athenas, celeberrimam Graeciae ciuitatem, omnium doctrinarum fuisse inuentricem, maximamque cogitamus hominum eruditissimorum in hac vrbe frequentiam, ex omnibus vbi scholis philosophi, oratores, alique eruditi conueniebant; quod si senatorum praeterea areopagitarum multitudinem, sapientiam, et morum probitatem apud animum reputamus: 2 quomodo tot, tamque sapientibus viris de resurrectione doctrina aut noua, aut, quod magis est, nugax videri poterit, aliquam nobis admirationem mouebit. Accrescet haec admiratio, si, quae de παλιγγενεσία in veterum philosophorum scriptis passim occurrunt, considerauerimus, ex quibus, mortuorum resurrectionem illis, qui hos libros versauerint, non prorsus fuisse ignotam, facile coniiicimus. Qui igitur fieri poterit, miramur, vt philosophi Athenienses,

1 Confer. Act. XVII, 17. 18. 19.
 22. — Luc. XXIII, 11.

2 De senatu et foro areopagitico fufus agit IOHANNES POTTERVS in Archaeolog. Graeca Tom. I. Libr. I. Cap. XVIII. p. m. 100 - edit. Venet. alterius 1734. vnde trecentos nonnumquam fuisse senatores, omnes morum integritate, sapientiaeque laude conspicuos, maximamque omnium erga hanc concionem fuisse reuerentiam, in qua ne ridere quidem licebat, prae-

ter alia, constat: quae omnia hanc admirationem augment. Multi igitur, in quibus GROTIVS, in hanc ingressi sunt sententiam, non ad iudicium ductum esse PAVLLVM, sed ad eius tantum locum, quod ibi multi esse solerent homines eruditi. v. Critic. Angl. Tom. III. p. 2345. edit. Franc. praefertim cum, PAVLLVM ibi derisum esse, quod summae est lenitatis, testetur LVCAS. Sed degeneravit paulatim ista grauitas, et seueritas.

ses, Epicurei, Stoici aliique nouam habuerint doctrinam, quae ex suorum scriptis satis illis nota esse debebat. Etiam si de Epicureis, animorum qui immortalitatem negabant, illos mortuorum resurrectionem nouam habuisse doctrinam, eamque docentem exhibuisse, vere dici potuisset: Stoicos id tamen neuiquam ex philosophiae suae praeceptis facere potuisse, arbitramur, quibus omnium rerum, atque adeo hominum quoque mortuorum restitutionem docebant. Athenis praeterea, ubi philosophiae primaria erat sedes, neque barbarica philosophia omnino erat ignota, in qua de ista *παλιγγενεσία* plura itidem disputantur. Tandem ista quoque admiratio ipsius huius doctrinae contemplatione augebitur, quae nugarum nihil, sapientiam vero magnam prodir, praesertim cum ipsi rationi neque *αδύνατος*, neque improbabilis, sed verifimilis maxime, atque opinabilis videatur.

Decrescet vero haec admiratio iam aliquantum, gentium philosophis si resurrectionem prorsus fuisse ignotam, aliunde probauerimus. Ut ex multis, qui a theologis hunc in finem congesti sunt, 3 locis quosdam tantum hic adducamus, apud EVRIPIDEM legimus: 4

Οὐκ ἔστι τὰς θανάτους ἐς Φάως μελέην

Non fieri potest, ut defuncti in vitam redeant.

apud AESCHYLUM: 5 *ἄπαξ θανάτος ἐν ἔστιν ἀνάστασις, qui semel mortuus est, non resurgit, et apud THEOCRITUM spes nulla sepultis. Quin PLINIUS mortuorum resuscitationem vocat puerilia deliramenta, et addit: quae ista dementia est, iterari vitam morte.* 6 De gentium risu,

A 3

quo

3 Videantur plures apud GERHARDVM in Loco de Resur. Mort. §. 36. QVNSTEDTIVM in Syst. Theol. P. III. p. 586.

4 Alcest. Act. V.

5 In Eumenide p. 295.

6 Hist. Nat. Libr. II. Cap. VII. et Libr. VII. Cap. LV.

quo ob hanc doctrinam christianos proscindebant, conquerebatur olim ARNOBIVS: 7 *Audetis videre nos, quod mortuorum dicimus resurrectionem futuram.* ET ATHANASIVS, ne cogitatione quidem ad hanc doctrinam delabi potuisse gentiles, fatetur: 8 *καὶ περὶ γὰρ τὰ πάντα ψευδόμενοι Ἕλληνες, ὅμως ἐν ἠδυνήθησαν ἀνάστασιν τῶν ἑαυτῶν εἰδώλων πλάσασθαι, ἐν ἐνθυμέμενοι τὸ σύνολον, εἰ ὅπως δυνατόν μετὰ θάνατον εἶναι πάλιν τὸ σῶμα, nam et Graeci quidvis, non potuerunt tamen idolis suis resurrectionem admentiri, quippe quibus nulla ratione in mentem venire potuit, corpus post mortem denuo existere posse.* Plura testimonia congregare superfedemus, ex his cum satis iam constet, quam huius doctrinae fuerint expertes gentiles: ne in alienam messem falcem nostram immittamus.

Omnem vero, quae nos adhuc tenere possent ancipites, ut prorsus dissipemus admirationem, nam ex sua de *παλιγγενεσία* doctrina mortuorum resuscitationem philosophi concludere potuerint, accuratius iam inquirere, constituimus. Quaestio vero haec ut iusto ordine, debitaque perspicuitate expediatur, de *παλιγγενεσία*, cuius et in philosophorum scriptis, et in oraculis diuinis fit mentio, separatim agendum erit, ita ut disputatio nostra *φιλοσοφούμενα* et *θεολογούμενα* de *παλιγγενεσία* coniunctim complectatur.

Παλιγγενεσίαν, quod vocabulum latine *renationem*, restitutionem s. nouum quasi ortum interpretamur, 9 veterum philosophorum complures futuram esse, crediderunt. A barbaris philosophis ut disputationis nostrae fiat initium, Indorum philosophos, quos gymnosophistas Grae-

7 contra Gent. Libr. II.

8 de Incarnat. Verbi Dei p. 77.

9 Sunt, qui *renascentiam* dicere malunt, licet a V I T R V V I O saltim nascentia dicta sit. Na-

tio vero cum saepius nascendi conditionem significet, nos *renationem* potius interpretamur.

Graeci appellant, futurae vitae beatitatem et *παλιγγεσσίαν* seu melioris fortis renationem, adferuisse, constat. Fragmenta quaedam dogmatum illorum, cum ab ipsis Indorum philosophis nulla amplius superent scripta, praeter PALLADIUM exhibent STRABO, PORPHYRIUS, CLEMENS ALEXANDRINUS, PLUTARCHUS, atque ARRIANUS. In his CLEMENS ALEXANDRINUS *καταφρονέσθαι δὲ*, inquit, *θανάτου, καὶ παρ' ἑδὲν ἡγέσθαι τὸ ζῆν*. ΠΕΙΘΟΝΤΑΙ ΓΑΡ, ΕΙΝΑΙ ΗΑΑΗΤΕΝΕΣΙΑΝ, mortem autem contemunt, et vivere nibili faciunt: credant enim esse renationem. 10 Non desunt, illorum *παλιγγεσσίαν* resurrectionem indicare, qui sibi persuadent. Sed totum Indicae philosophiae systema si accuratius paullo consideramus, emanatum illud, ut omnium barbarorum philosophorum, fuisse apparebit. 11 Ex quo sequitur, ut *παλιγγεσσία* illa nihil aliud esse possit, quam periodica restitutio omnium rerum. Sicuti ex deo enim omnia emanasse, ita in illum eadem remeare, atque in orbem quasi fluere, opinati sunt. Quae opinio, cum per omnem fere orientem olim inualuisset, hodiernis quoque Indis arridet. 12 Chaldaeorum enim sacerdotes, Persarumque magi eiusmodi in orbem rerum defluxum sempiternum similiter docuerunt. Quantum vero ista *παλιγγεσσία* a doctrina de mortuorum resurrectione differat, qua, IESVM mortuos resuscitaturum esse, traditur, facile inde colligitur, quod illa necessaria, in aeternumque repetenda fingitur, qua continuo ex deo decursu et recursum res restituantur; nostra

¹⁰ Stromat. Libr. III. p. 451.

¹¹ Vid. programma nostrum, quod inscribitur: *Vestigia perplexa doctrinae de hominum mediatorum apud antiquiores*

gentium philosophorum, pag. VIII.

¹² vid. IAC. BRUCKERI V. C. Histor. Critic. Philos. Tom. I. Libr. II. Cap. III. p. 207.

VIII

nostra vero semel peracta non iteratur, libereque a deo perficitur.

In graecis philosophis Stoici potissimum similem fere *παλιγγενεσίαν* docuerunt. Zenonii hi philosophi fato suo mundo inundationem et conflagrationem imminere, statuebant. Posteriores hanc *ἐκπύρωσιν* talem sibi mente sua fingebant. Vniuersi natura cum ita connectatur, et catenae instar inter se omnia sequantur, vt a principio ad finem cuncta decurrant, et ab eo in circulo ad initia sua recurrant, atque in orbem vertantur: necessario eiusmodi mundi finem statuendum esse, quo ignis ille, mundi artifex, quem deum dicebant, qui, ex chao quasi erumpens, rebus omnibus et formam dederit, et permeando illas et viuificando sustentauerit, consumito tandem nutrimento, siccitatem inducat et conflagrationem, qua cuncta in vnā conflagrantur massam, et in pristinum reducuntur chaos, ex quo post aliquam quietem ignis ille diuinus nouum iterum mundum producer, idque aeternis vicissitudinibus repetet. 13 Nouum hunc mundum initio quidem integrum fore, hominemque scelerum inscium, melioribusque auspiciis natum. Sed non diu duraturam illam felicitatem, quod ex materiae natura, quam totam emendare deus s. ille ignis diuinus, non posset, necessario sequeretur, priorem redire corruptionem. Fatalem igitur ac necessariam, legibusque mechanicis consecuturam esse hanc conflagrationem, aeternisque reperendam periodis statuebant, quae quo minus prior corruptio iterum irrepit, impedire nequeat. 14 Rebus ita omnibus post conflagrationem in pristinum statum restitutis et rede-

13 Copiose atque eleganter de hac Stoicorum *ἐκπύρωσι* egit IUSTVS LIPSIVS in Physiologiae Stoicorum Libr. II. Differt. XXII. Oper. Tom. III.

p. m. 955. ed. Vefal. vbi perspicuo ordine, quando, quomodo, et quo fine fiat, disquirat. 14 vid. BRVCKERVS l. c. pag. 947. 948.

redeuntibus per orbem, redituros etiam homines. Quae de Stoica resurrectione eleganter SENECA, qui illorum systema physiologicum et morale, adiectis pluribus aliorum praeceptis, secutus est: *maris, quam pertimescimus ac recusamus, intermittit vitam, non eripit. Veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies, quem multi recusarent, nisi oblitos reduceret. Sed postea diligentius docebo, omnia, quae videntur perire, mutari. Aeque animo debet rediturus exire. Obserua orbem rerum in se remeantium: videbis, in hoc mundo nihil exstingui, sed vicibus descendere ac surgere.* 15 Ex iis, quae de mundi exultione, eamque secutura hominum resurrectione huc vsque dicta sunt, satis, credo, luculenter apparebit, quantum haec a christianorum resurrectione differant: ut igitur, veteres quosdam aequae atque HVETIVM 16 utramque miscuisse, miremur. Stoica enim resurrectio fato stoico i. e. fatali necessitate accidit, christianorum a libero dei decreto proficiscitur. Illa legibus mechanicis consequitur, haec CHRISTI iudicis ac legati voce peragitur. Prior aeternis vicibus reperitur, posterior semel tantum fit. Stoica resurrectio homines non restituit meliores et feliciores, sed in pristinam detrudit miseriam, ob eamque causam SENECA addit: *hunc diem multos recusaturos, nisi oblitos reduceret*; nostra vero ad vitam aeternam, supplicium aeternum homines resuscitat.

Talis deus, quem Stoici sibi fingunt, teste PHILONE, 17 similis foret pueris, qui saepe iuxta littora per lufum ex arena tumulos excitant, posteaque manibus illos suis iterum destruant. Quae ridicula Stoicorum multos mouere BOETHVM, POSIDONIVM, DIOGENEM BABYLO-
NICVM,

B

15 Epistola XXXVI.

16 Quaestio. Alnetan. Libr. II.

Cap. XXIII.

17 de Incorructibil. mund. p.

261.

NICVM, et PANAETIVM, quibus ZENONEM SIDONIVM addit LIPSIVS, vt insulsam doctrinam abiicerent. 18 Qui igitur Athenis cum PAVLLO contulerunt Stoici, eadem forsitan fuere sententia, vt hanc Stoicorum *παλιγγενεσιών* riderent, atque adeo PAVLLI etiam de hominum reditu ad vitam doctrinam. Quamuis vero et illam approbauerint, tantum cum sit vtriusque doctrinae discrimen, vt supra ostendimus, neutiquam tamen ex illa ad huius cognitionem peruenire potuerunt vquam.

Perpetuae huius mundorum successionis symbolum erat phoenix, auis ex cineribus resurgens, in eosque iterum redigendus perpetuo quodam, semperque duraturo circulo: de qua alite ita OVIDIVS cecinit: 19

Vna est, quae reparat, seque ipsa refeminet, ales.
Assyrii Phoenica vocant. non fruge, neque herbis,
Sed turis lacrimis, et succo viuunt amomi.
Haec ubi quinque suae compleuit saecula vitae,
Illicis in ramis, tremulaeque cacumine palmae,
Vnguibus et pando nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, et nardi lenis aristas,
Quasque cum fulua substrauit cinnama myrrha;
Se super imponit: finitque in odoribus aeuum.
Inde ferunt, totidem qui viuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum phoenica renasci.

Ab hac descriptione parum discrepant, quae PLINIUS de phoenice scribit: 20 Aethiopes atque Indi, discoloris maxime et inenarrabiles ferunt aues, et ante omnes nobilem Arabia phoenicem: haud scio an fabulose, vnum in

18 vid. BRVCKERVS I. c. p. 20 Hist. Nat. Libr. X. Cap. II.
947. edit. Froben. Basil. 1545. P.
19 Metamorphof. Libr. XV, 170.
392-

in toto orbe, nec visum magnopere. Aquilae narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cetera purpureus, caeruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputque plumeo apice cohonestante. Primus atque diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminem existisse qui viderit vescentem: sacrum in Arabia soli esse, vivere annis DCLX, senescentem casia turisque surculis construere nidum, replere odoribus, et superemori. Ex ossibus deinde e medullis eius nasci primo ceu vermiculum, inde fieri pullum. Principioque iusta funeri priori reddere, et totum deferre nidum prope Panchaiam in solis urbem, et in ara ibi deponere. Cum huius alitis vita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius. Tantum igitur abest, vt graecos philosophos phoenicem hunc resurrectionis vel animi immortalitatis symbolum habuisse putem, quod magna nouae doctrinae ostentatione a quibusdam fieri memini, vt Stoicam potius *παλιγγενεσιαν* illo indicari, certissime mihi persuadeam. Iteratis enim semper vicibus, fatali vicissitudine, hanc phoenicis *παλιγγενεσιαν* fieri, arbitrabantur, quae a mortuorum resurrectione quam longissime distat. 21

Quae de plantarum *παλιγγενεσι*, qua ex plantae cinere eiusdem figurae noua, chemiae ope, produci dicitur, et cuius apud veteres nulla exstat mentio, docet ATHANASIVS KIRCHERVS, 22 ea illorum, qui huius artis sunt periti, relinquimus iudicio. Num tale artificium, quod resurrectionem fieri omnino posse, ex natura probarer, praestari possit, nec ne, isti statuunt. Nobis

B 2 ex

21 Ex instituto de hoc alite egit fert. VIII. p. 78. sequ.
 IACOBUS THOMASIVS de 22 In mundo subterraneo pag.
 Stoica mundi exustione. Dif. 414.

ex iis, quae apud veteres philosophos de *παλιγγενεσία* occurrunt, mortuorum resurrectionem, qualem nostra sanctior doctrina docet, neutiquam colligi posse, sufficit ostendisse.

Succedat iam altera huius loci quaestio: qualis *παλιγγενεσία* in oraculis diuinis doceatur, quam theologumena nostra explicabunt. Natura hominem corrupta esse, omnibusque plane, ad bene agendum, destitui viribus, res est ex sanctiori disciplina satis superque nota, quam ipsa quoque nostra nos docet, atque aliena experientia. Ita cum animus humanus sit comparatus, vniuersali indiget emendatione, nouaque quasi generatione, ut salutis per *CHRISTVM* partae particeps fieri, atque ex dei voluntate viuere possit. Sicuti enim naturali generatione hominis natura i. e. vis eius operandi, quatenus has, neque alias operationes effectui dare potest, suam accipit originem: ita, cum homini diuinitus nouae, melioresque bene agendi vires conceduntur, nouaque quasi natura induitur, renasci s. regenerari dicitur. At fiducia, in *CHRISTI* redemptione reponenda, hominibus noua haec vita confertur: fides enim in *CHRISTVM* omnium bonorum operum fons est. Ex hac causa fidei collatio renatio s. regeneratio dicitur. Hac significatione diuus *PAVLLVS* *παλιγγενεσίας* vocabulo utitur, cum de *λατρώ* *παλιγγενεσίας* ipsi sermo est. 23 Sacro enim lauacro s. baptismate hominibus haec fides infantibus confertur, quos propterea renasci, dicit. Eadem igitur est haec *παλιγγενεσία* cum *ἀναγενήσει*, de qua diuus *PETRVS* loquitur: 24 *gratias agimus deo, patrique domini nostri Iesu Christi, qui nos pro sua singulari misericordia regeneruit (ἀναγενήσας ἡμᾶς) in viuendam spem. Quid, quod optimus ipse seruator confirmat: qui denuo natus non fuerit, eum*

23 Tit. III, 5

24 1 Petr. I, 3

eum non posse diuinum regnum videre. 25 Addit deinde: noli mirari, quod tibi dixerim, vobis esse renascendum. (γεννηθῆναι ἀνωθεν) Propterea haec παλιγγενεσία mentem hominum potissimum renouat, eiusque nouam quasi nauitatem indicat.

Supereft vero adhuc altera huius παλιγγενεσίας in sacris litteris significatio, quae ancipites aliquantum tenet illarum interpretes. PETRO interroganti IESVM: nos reliquimus omnia, teque secuti sumus: quid ergo hinc adsequemur? ita respondit: hoc vobis confirmo, vos, qui me secuti estis, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κείμενοι ἐπὶ δώδεκα φυλάξαι τῆ Ἰσραὴλ, in renouata vita, quum sedebit homine natus in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos quoque in duodecim tribunalibus, iudicantes duodecim tribus Israelitarum. 26 Interpretum plurimi, de vniuersali resurrectione et de nouissimo iudicio sermonem hic esse, sibi persuadent, adeo ut παλιγγενεσία vniuersalem istam resurrectionem significet. Quod si vero cogitamus, PETRVM de praemiis, in hac vita consequendis, interrogasse, praetereaque homines, in Messiae regno qui sunt, καὶ αὐτὸς κτίσεις alibi appellari, PAVLO teste: proinde si quis in Christo est, is noua res est. Vetera praeterierunt, ecce noua facta sunt omnia: 27 facile in illam ingrediemur sententiam, Messiae hic regnum indicari, post CHRISTI resurrectionem inchoandum. Syrus quoque interpretatus hanc vocem nouum saeculum interpretatus est, Iudaeisque familiarius fuit nihil, quam ut Messiae tempora saeculum futurum dicerent, quod ex IOSEPHO ET PHILONE fufius probat GROTIVS. 28

B 3

lice-

25 Ioan. III, 5. 7.

26 Matth. XVIIII, 27. 28.

27 2 Cor. V, 17.

28 in Critic. Angl. ad locum Matth. XVIIII, 27. 28. Tom. IIII. p. 602.

licetur IESVS: *proximum mihi regi honorem occupabitis, et praesciam vos reliquis in meo regno.* Simili allegoria alio loco videtur IESVS: *ego regnum, quemadmodum mihi pater meus legauit, sic vobis lego, ut comedatis et bibatis in mea mensa in regno meo, et in tribunalibus sedeat, ius dicentes duodecim tribubus Israelitarum.* 29 Multae sane sunt, caeque maximi momenti res, quas diuinus noster feruator, suum regnum *παλιγγενεσίαν* appellans, nos docere voluit. Pristinum enim cultum leuiticum in suo regno cessare, antiquum in illo esse deponendum, novos homines, nouosque mores illud desiderare, ad christianam libertatem compositos, planeque renatos, nouaque vna omnia ibi exsplendescere, indicat. Florentissimam igitur regni sui conditionem accommodatius vix discipulis suis ob oculos ponere potuisset, quam sub hac *παλιγγενεσίας* imagine.

Ex his, quae haecenus a nobis disputata sunt, satis apparere arbitror, *παλιγγενεσίαν* neque in sacris litteris mortuorum resurrectionem significare, quam *τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν* ibi appellari, constat. Tantum igitur adest, vt gentium philosophi ex sua de *παλιγγενεσία* doctrina mortuorum resurrectionem colligere poterint, vt ne illa quidem ex *παλιγγενεσίας* vocabulo, in sacris litteris obiuo, probari satis possit.

Firmissima vero alia nobis scriptura sacra suppeditat huius doctrinae argumenta, quae hic pertractare, longum foret. Vnum tamen prae reliquis hoc tempore, quo reditus ad vitam dominici celebramus memoriam, nostram meretur attentionem, quod ex quorundam sententia ex IESV CHRISTI resurrectione petitur. Sunt scilicet, qui putant, nisi CHRISTVS ex mortuis surrexisset, nullam mortuorum resurrectionem locum habuisse. Hanc

igitur ut fructum s. effectum resurrectionis CHRISTI considerant. Cumque eius resurrectio ad redemptionis opus sit referenda, qua illud a deo approbatum, confirmatum ac consummatum s. omni numero absolutum declaratur: mortuorum resurrectionem CHRISTI merito deberi, neque absque illo futuram fuisse, sibi persuadent. 30 Non desunt ita sentientibus argumenta, magnam veritatis speciem prae se ferentia, quae paucis, plura enim huius descriptionis angustiae vetant, sub iudicium nostrum vocabimus. Primum loco in subsidium vocant apostoli verba: *quod si mortuorum resurrectio non est, neque Christus surrexit.* 31 Argumentantur itaque: si CHRISTVS ex mortuis surrexit, futura est mortuorum resurrectio; quod diuinum scribam expressis quoque verbis dixisse, putant: *quod si Christus ex mortuis surrexisset praedicatur, qui sit, ut quidam apud vos mortuorum resurrectionem fore, negent.* 32 Sed hunc ratiocinandi modum ex dialectices praeceptionibus paulisper explorabimus. Diuus apostolus connexa s. hypothetica enuntiatione in suo ratiocinio vititur: si mortuorum resurrectio non est, neque Christus surrexit. Iam falsum est posterius, ergo et prius. A negato itaque posteriori ad prioris negationem recte con-

30 Haec sententia in nostra Academia ab HENRICO BOETHIO, qui ab anno MDLXXXIII. MDCXXII hic theologiam docuit, publice olim proposita est in Tract. de resurrectione, vtrum ea virtute meritorum et resurrectionis CHRISTI, an ex causa quadam alia futura sit. Impugnauit vero illam FRIDERICVS BALDVINVS, theolo-

gus Vittebergensis, contra BOETHIVM disputans in Centura super hac quaestione. Et, quamuis quidam theologi, BROCHMANNVS alique BOETHIO acceperent, a pluribus tamen haec sententia improbata est. v. QVENSTEDTII System. Theol. P. IIII. Cap. XVIII. Sect. 11. Qu. 111. p. 594.

31 I Cor XV, 13.

32 vers. 12.

concludit. In toto hoc connexo ratiocinio expositionis s. propositionis maioris connexio (consequentiam logici dicunt) inquirenda erit; si mortuorum resurrectio non est, neque CHRISTVS resurrexit, et, illam aliam non esse, apparebit, quam vt ab impossibili mortuorum resurrectione ad resurrectionem CHRISTI ἀδύνατον concludat. Vniuersalis enim mortuorum resurrectio cum reditus CHRISTI ad vitam, actu facti, rationem non contineat, seu cum non sit eius principium fiendi, vt philosophi loquuntur; quod nemo temere dixerit: si huius θεσπεως connexio adesse debet, de sola possibili resurrectione hic sermonem esse, vt sit tantum principium essendi, (sic philosophis loquendi data sciñcet est potestas,) dicendum erit. Verba quoque ἐκ ἐστὶν hunc sensum sponte admittunt: ἐστὶν enim apud Graecos saepius idem est ac δύναμις ἐστὶν. 33 Quae praecedunt apostoli verba: quod si Christus ex mortuis surrexisset praedicatur, qui sit, vt quidam apud vos mortuorum resurrectionem fore negent, de eadem solum impossibili mortuorum resurrectione intelligenda sunt, quam verba ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν ἐκ ἐστὶν, mortuorum resurrectionem ἀδύνατον esse, quoque indicant. Quod si vero inde argumentantur: si CHRISTVS ex mortuis surrexit, futura est mortuorum resurrectio; plus ex apostoli verbis colligunt, quam illa permittunt. A sola enim possibilitate ad existentiam concludunt, quod virium tirones fugiunt. Ita rationes suas subducere debuissent: si CHRISTVS ex mortuis surrexit, mortuorum resurrectio ad ἀδύνατα minime referenda est.

Deinde quoque apostoli verba huc trahunt: vt enim per Adamum omnes moriuntur, sic per Christum omnes reuiuifcent. 34 Cum igitur ADAMI culpa mors mundum in-

33 Vid. not. 4. neque opus est, 34 I Cor. XV, 22.
fusius id h. l. probare

traherit, CHRISTI merito resurrectionem deberi, putant. Sed scripturae sensum non intelligunt, qui ita cogitant. Primo enim loco bene hic obseruandum monemus, longe alio verbo sacrum scribam hic vti, quam quo vtitur, de mortuorum resurrectione si sermo est. Non dicit ἐγερθήσονται, 35 neque ἀναστήσονται, 36 sed adhibet vocem ζωοποιήθησονται *reuiuifcent, viui reddentur*, quae numquam de mortuorum ἀνάστασι adhibetur, sed vel de spiritali, vel de vita aeterna. Ita enim alio loco idem PAVLLVS: *ut quum delictis essemus mortui, συνεζωοποίησε τῷ χριστῷ, reuocauit nos in vitam cum Christo.* 37 Deinde mentem suam luculentius adhuc ipse apostolus declarat, non de vniuersali resurrectione, sed de resurrectione in vitam aeternam ipsum loqui, si addit: 38 *sed suo quisque in ordine, primitiae Christus, deinde Christiani in eius aduentu: deinde finis erit.* Qui enim fieri potuisset, vt ne verbo quidem improborum resurrectionis mentionem iniecisset, si de vniuersali resurrectione locurus fuisset. Videmus igitur, ex his verbis nihil aliud sequi, quam resurrectionem hominum ad vitam aeternam CHRISTO deberi, quod omnes concedimus: sed tunc caueant sibi isti interpretes a sophismate sensus compositi et diuisi, neque quae coniungenda sunt, diuidant, et diuidenda coniungant, quod hic commissum esse, logices peritus facile deprehendet.

Vltimo denique loco ista verba sua faciunt: *peccati stipendia mors est*, CHRISTVS vero sua redemptione mortis vim infregit, peccatique stipendia meruit, atque adeo mortuorum resurrectio illi debetur. Sed, quis non videt, eadem prorsus ratione inde colligi posse, atque adeo hominibus omnino non esse moriendum. Sed quomodo

C

CHRISTVS

- 35 Matth. XII, 42. XVII, 23. Act. XX, 30.
 XXIIII, II. 37 Eph. II, 5.
 36 Luc. XI, 32. Marc. X, 34. 38 I Cor. XV, 23.

XVIII

CHRISTI meritum hominibus vsui esse potest, qui illud per totam suam vitam repudiarunt? Quis nescit, non mortem, sed post mortem infelicia fata, CHRISTO seruatore, sublatam esse, mortem, quam theologi et spirituales dicunt et aeternam. Quamuis igitur naturalis mors non amplius poena sit, qui CHRISTO adhaerent, atque adeo et ab hac poena liberati sunt fideles: manet tamen iustum malorum supplicium, quod illorum resurrectione infandam sentiet accessionem. Sed finiamus hanc disputationem, quae alius mundi, hinc parum proficuum quaestionem tractat, verbis DANHAVERI, theologi maximi: 40 *resurrectio absolute, prout praescindit a salutari, et non salutari, non est effectus meritorum Christi: quia, quod est fructus meritorum Christi, id absque interuentu meritorum Christi non euenit. at euenisset damnatis resurrectio, si maxime filius dei nunquam fuisset incarnatus: quia nullus fructus meritorum Christi absque fiduciali apprehensione in hominem cadit. At damnati resurgent, etsi fide non apprehenderint resurrectionem Christi. Est tamen resurrectio Christi causa resurrectionis ad vitam, quamuis actu pauci potiantur.*

Sufficit vero, ciues dilectissimi, CHRISTI resurrectionem, cuius pie hodie celebramus memoriam, aeternae nostrae vitae esse causam. Quam essemus infelices, CHRISTVM ad vitam rediisse, nisi certissime nobis constaret! Quantas igitur deo debemus gratias, quod huius nobis ad vitam reditus dominici maxima reliquit monumenta. Illo peracto nos de salute, nobis parata, sumus securi, nec mortem amplius extimescimus. Id enim nobis habemus persuasissimum, nunc neque nos in terrae visceribus manuros, sed in vitam aeternam prodituros esse. Hac spe nutriti mortis atrocitatem superamus, quae in nostro, nostrorumque obitu optime sic ex animis

mis nostris expellitur, resurrectionem si cogitamus futuram. Quo maximo solatio olim carebant gentes, a vero deo alienae, suaque culpa adhuc nostris diebus illo destituuntur, qui a fide nostra aberrant infeliciter. Meliori profecto via Thessalonicenses suos, atque adeo vniuersum christianorum coetum se consolari non posse, cogitabat diuus PAVLLVS, quam si in amicorum morte, certam resurrectionem ob oculos ipsis poneret. *¶* Nolo, inquit, ignorare vos, fratres, de iis, qui obdormiuerunt, ne cruciemini, vt ceteri, qui spem non habent. Si enim credimus, Iesum mortuum esse et resurrexisse, ita deus eos etiam, qui per Christum obdormiuerunt, ducet cum eo. Hoc igitur nobis potissimum agendum est, vt suo quisque ordine ac tempore, a deo praefinito, in CHRISTO obdormiscamus. Vt vero ira adfecti animo hanc vitam cum aeterna commutare possimus, opus omnino est, vt dum viuimus, vera fide cum CHRISTO vniamur. Per vestram igitur vos salutem hortamur, C. D. his diebus ita vtamini, vt haec fides in animis vestris accendi, ali, augerique possit. Verbo diuino hoc fieri, non ignoratis, nisi obicem ponamus, eique ad animum nostrum ingressum ocludamus. Consecrati sunt festi, quos viuimus iam, dies verbi diuini publicae praedicationi, qua vobis vniuersa illa doctrinarum compages proponetur, quae fidei vestrae alimenta ministrant. Elapsis enim hebdomadibus postquam perpeffiones, quas CHRISTVS nostro commodo in se suscepit, a praeconibus diuinis nobis traditae fuerunt, quae ipsae nostra nobis peccata, eorumque aeterna supplicia, in memoriam reuocant, nosque ad veram poenitentiam agendam excitant, nec non IESVM nobis in crucem sublatum vnicum hominum redemptorem repraesentant, et demonstrant: hisce nunc diebus docebimini,

C 2 cum-

XX

eundem hunc IESVM mortuum a mortuis vere surrexisse, resuscitarumque vniuersam suam *ἐγκυκλοπαιδείαν* abundanter veram demonstrasse, qua nostra niti fides debet. Agite igitur, C. D. tam fidei cupido animo christianorum sacra frequentate, attenteque ardentissimas inter preces verbum dei contemplantes, domique pio animo repetentes, corda vestra spiritui sancto aperiatis, qui in vobis fidem hanc solus operari potest. Maximae vero id vobis religioni ducatis, diuinas in vobis operationes frustrari, vosque omni illa priuare vtilitate, quae ex CHRISTI resurrectione in nos redundat. Certissime vero haec vos infelicitas premeret, si vitiis indulgere, animumque alienis negotiis distingere volueritis. Deo igitur, eiusque cultui vos toti consecrate, nihilque habeatis antiquius, praestantius nihil, quam vt vos etiam resurrectionis CHRISTI summa participetis commoda. Hanc vestram *παλιγγενεσίαν* nos omnes vobiscum laetabimur, animoque tranquillo et fiducia pleno, vniuersalem istam, quam olim deus felicem nobis esse, faustamque iubeat, expectabimus totius mundi, corporumque nostrorum *παλιγγενεσίαν*. P. P. in Academia Iulia Carolina, d. IIII

Idus April. A. I. S. MDCCCLXII

AB: 153369

ULB Halle

3

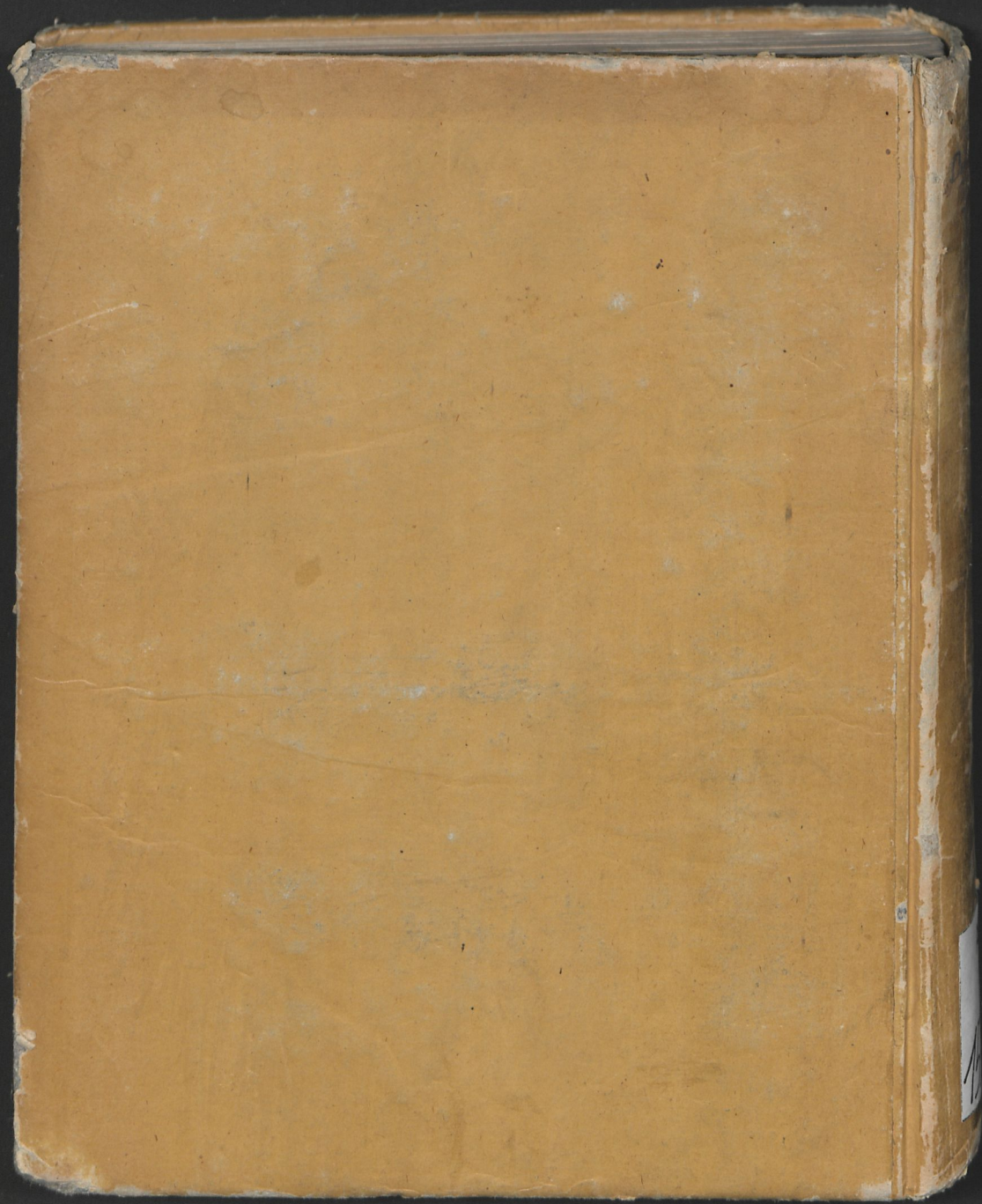
004 153 987

Sb,

R

DE
ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ,
PHILOSOPHYMENA ET THEOLOGYMENA

SACRIS ANNIVERSARIIS
REDITVS AD VITAM DOMINICI
A · I · S · MDCCLXII

IN
ACADEMIA IVLIA CAROLINA
P · P

HELMSTADII
FORMIS LITTERARVM SCHNORRIAE VIDVAE
ACAD' TYPOGR